

УТОЧНЕННЯ ЧИННОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ ЯК ОКРЕМИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Досліджено особливості класифікації витрат нафтогазовидобувних підприємств як окремих аспектів організації їх контролю

Актуальність дослідження. Високий темп змін політичних рішень щодо сучасного стану паливо-енергетичного комплексу країни підвищує вимоги до обґрунтованості і швидкості прийняття управлінських рішень по відношенню до діяльності Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" – провідного підприємства паливно – енергетичного комплексу України в цілому, і окремих її дочірніх підприємств, які забезпечують здійснення складових фрагментів повного циклу: операцій з розвідки та розробки родовищ, експлуатаційного та розвідувального буріння, транспортування та зберігання нафти і газу, постачання природного і скрапленого газу споживачам.

Зокрема, видобуток газу, газового конденсату та нафти в НАК "Нафтогаз України" здійснюють ДК "Укргазвидобування", ВАТ "Укрнафта" та ДАТ "Чорноморнафтогаз", на які припадає за даними офіційного сайту НАК "Нафтогаз України" [1] 92 % видобутку нафти і конденсату та 91 % видобутку газу в Україні.

Отже, розвиток нафтогазовидобувної галузі України на сучасному етапі відбувається в умовах постійного впливу адміністративно-політичного і ринкового механізмів. В той же час, основою мотивації діяльності будь-якого підприємства в ринкових умовах є максимізація прибутку. Тому особливий інтерес представляють підприємства діяльність яких забезпечує 4-7% надходження ВВП країни. Перспективи реалізації тенденції зростання ВВП країни за рахунок прибуткової діяльності нафтогазовидобувних підприємств потребують ретельного контролю за витратами цих підприємств, які виступають суттєвими чинниками впливу на величину фінансових результатів і, відповідно, обмеженнями перспектив.

У певних прийнятих нормативно-розпорядчих актах (таких як Національна енергетична програма України до 2010 року (196/96-ВР), Концепція національної безпеки України (3/97-ВР), Комплексна державна програма енергозбереження (148-97-п), інші програми) визначено стратегічні напрями функціонування підприємств нафто-газового комплексу країни, але серед них відсутній напрямок адекватності і оптимізації витрат підприємств. Ігнорування контролем величини витрат є неприпустимою розкішю підприємств нафтогазовидобувної галузі, оскільки технологічні складності видобутку нафти і газу суттєво збільшують витратну частину всієї діяльності підприємства. А отже, особлива увага в питанні управління витратами приділяється саме аспекту їх контролю.

Проблематикою управління витратами опікувались багато як вітчизняних, так й іноземних вчених, серед них Ф. Бутинець, Б. Валуев, Я. Витвицький, С. Голов, М. Данилюк, З. Задорожний, Б. Литвин, В. Орлова, М. Пушкар, Н. Пилипів, В. Рудницький, В. Сопко, М. Чумаченко, Ю. Цал-Цалко та ін., зарубіжні економісти О. Аксьоноенко, І. Басманов, П. Безруких, К. Друрі, В. Івашкевич, Р. Мюллендорф, В. Палій, Дж. Ріс, Ч. Хорнгрен, А. Яругова та ін. Теоретичні основи обліку витрат відображені в національних стандартах та галузевих методичних рекомендаціях. Водночас слід зазначити, що в системах обліку, аналізу та контролю витрат нафтогазовидобувних підприємств ще залишається низка не вирішених проблем. Йдеться про ознаки класифікації витрат відповідно до завдань обліку, контролю й управління ними; методику обліку і, відповідно, контролю витрат і калькулювання собівартості продукції з урахуванням організаційно-технологічних особливостей; налагодження організації обліку і контролю витрат на нафтогазовидобувних підприємствах; методику аналізу і контролю собівартості видобутку нафти та газу. Необхідність подальшого дослідження зазначених питань та вироблення пропозицій щодо їх практичного застосування обумовили актуальність теми даної статті.

Постановка проблеми. В межах даної статті уточнити чинну класифікацію витрат нафтогазовидобувних підприємств з метою її використання в обліковому процесі та отримання достовірної інформації для контролю величини та місця виникнення витрат.

Викладення основного матеріалу дослідження. У практиці роботи нафтогазовидобувних підприємств при визначенні класифікаційних груп витрат для цілей обліку, контролю та аналізу не повною мірою були враховані їх особливості. Тому слід уточнити класифікації витрат, щоб вони відображали не лише розміри окремих видів витрат, а й фінансові ресурси, які беруть участь у виробничому процесі та за його межами. Проте виокремлення нових ознак не повинно порушувати загальних вимог до науково обґрунтованої класифікації витрат діяльності, не може бути відірваним від економічних закономірностей і реальних потреб, повинно враховувати набутий вітчизняний та зарубіжний досвід.

Галузеві особливості функціонування підприємств вимагають певної концентрації ознак, що є найбільш необхідними в процесі управління (як з обліковою, так і контрольною метою). Відповідно до завдань бухгалтерського обліку, таких як: забезпечення збереження майна власника; здійснення контролю з метою ефективного управління підприємством; визначення фінансових результатів та інших, – сформовано три напрями групування витрат нафтогазовидобувних підприємств (рис 1).

Такий підхід дає змогу виокремити класифікаційні ознаки групування витрат, за якими враховується специфіка діяльності підприємств нафтогазовидобувної галузі. З метою забезпечення користувачів повною і неупередженою інформацією для виявлення резервів зниження собівартості продукції систематизовано номенклатуру статей витрат, що використовується у процесі калькулювання 1 т нафти та 1 тис. м³ газу. Зокрема стаття "матеріали" розділена на дві самостійні статті "матеріали" та "транспортно-заготівельні витрати", "паливо та енергія на технологічні цілі" – на "паливо та енергія на технологічні цілі" та "витрати на транспортування енергії", "загальновиробничі витрати" – на "витрати на утримання та експлуатацію виробничого обладнання" й "інші загальновиробничі витрати", зі статті "інші витрати" виокремлено "збір за геологорозвідувальні роботи" та "рентна плата"; доповнено статтю "втрати продукції". В результаті забезпечується об'єктивний розрахунок витрат, розподіл їх за окремими видами продукції і одночасно посилюється контроль фактичних витрат виробництва та розширюється інформаційна база для аналізу витрат з метою пошуку резервів їх зниження.

Конкретизована номенклатура статей витрат у нафтогазовидобутку дає змогу поліпшити поточний облік витрат, більш оперативно контролювати формування витрат та попереджати нерациональне та неефективне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на видобуток нафти і газу. Вони наступні:

1. Матеріали.
 - 1.1. Матеріали на видобуток нафти.
 - 1.2. Матеріали на штучну дію на пласт.
 - 1.3. Матеріали на підготовку нафти.
2. Транспортно-заготівельні витрати.
3. Паливо та енергія на технологічні цілі.
 - 3.1. Електрична енергія на видобуток нафти.
 - 3.2. Енергія на газліфтну експлуатацію родовищ.
 - 3.3. Електрична енергія на штучну дію на пласт.
 - 3.4. Електрична енергія на збирання і транспортування нафти.
 - 3.5. Теплова енергія на транспортування нафти.
 - 3.6. Електрична енергія на підготовку нафти.
 - 3.7. Теплова енергія на підготовку нафти.
 - 3.8. Паливо на збирання і транспортування нафти.
 - 3.9. Паливо на підготовку нафти.

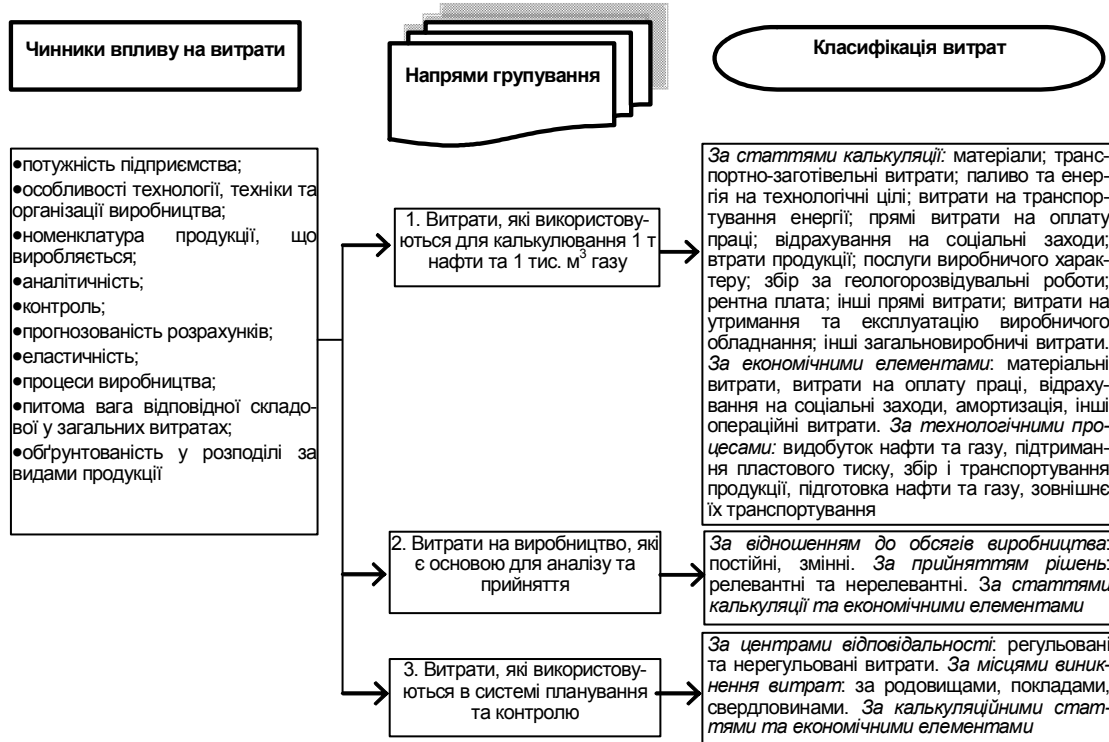

Рис. 1 Класифікація витрат відповідно до завдань обліку, контролю і цілей управління на нафтогазовидобувних підприємствах

4. Витрати на транспортування енергії.
5. Прямі витрати на оплату праці.
- 5.1. Заробітна плата на видобуток нафти.
- 5.2. Заробітна плата на штучну дію на пласт.
- 5.3. Заробітна плата на збирання і транспортування нафти.
- 5.4. Заробітна плата на підготовку нафти.
- 5.5. Непродуктивні виплати.
- 5.6. Додаткова заробітна плата.
6. Відрахування на соціальні заходи.
- 6.1. Відрахування на соціальні заходи з заробітної плати з видобутку нафти.
- 6.2. Відрахування на соціальні заходи з заробітної плати з штучної дії на пласт.
- 6.3. Відрахування на соціальні заходи з заробітної плати з збирання і транспортування нафти.
- 6.4. Відрахування на соціальні заходи з заробітної плати з підготовки нафти.
7. Втрати продукції.
8. Послуги виробничого характеру.
9. Збір за геологорозвідувальні роботи.
10. Рентна плата.
11. Інші прямі витрати.
12. Витрати на утримання та експлуатацію виробничого обладнання.
- 12.1. Витрати на ремонт експлуатаційного обладнання.
- 12.2. Витрати на ремонт електрообладнання.
- 12.3. Витрати на ремонт контрольно-вимірювальних приладів.
- 12.4. Витрати на прокат експлуатаційного обладнання.
- 12.5. Амортизація свердловин та інших основних засобів.
- 12.6. Витрати на ремонт свердловин та інших основних засобів.
13. Інші загальновиробничі витрати.

Для прийняття ефективних управлінських рішень акцентовано увагу на змінних та постійних витратах залежно від рівня завантаженості виробничих потужностей, складності технології, асортименту продукції, релевантних та нерелевантних, які виникли в результаті раніше прийнятого рішення і не можуть бути змінені майбутніми діями; регульовані та нерегульовані.

Для оцінки та контролю діяльності виробничих підрозділів запропоновано витрати диференціювати за динамікою і ступенем урегульованості, тобто здатністю впливати на них на конкретному сегменті управлінської діяльності та враховувати елементи витрат, їх калькуляційні статті.

Отже, в основу організації системи контролю витрат покладено систему їх класифікації за різними ознаками, що

забезпечує глибше вивчення складу та характеру витрат, дозволяє посилити контроль за ними та забезпечує використання у практиці економічної роботи однотипних способів їх групування. Відзначимо, що на необхідності враховувати мету одержання інформації при класифікації витрат наголошує М. Пушкар: "одні і ті ж витрати групуються за різними ознаками залежно від мети користувачів цієї інформації. В одних випадках витрати групують, наприклад, за статтями витрат – для визначення собівартості продукції, в других – за постійними і змінними витратами – для знаходження точки безбитковості, у третій – за нормами і нормативними витратами – для визначення ефективності використання факторів виробництва" [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз основних підходів до класифікації витрат дозволив нам вдосконалити класифікацію витрат нафтогазовидобувних підприємств для цілей управління, обліку та контролю, сформувавши наступні позиції: витрати є різними як за своїм складом, так і за значенням в господарській діяльності підприємств, тому науково-обґрунтована їх класифікація відіграє значну роль в системі організації обліку і контролю витрат підприємств, зокрема, на нафтогазовидобувних підприємствах для потреб калькулювання собівартості продукції витрати класифікують за статтями калькуляції; для аналізу та прийняття рішень – за відношенням до обсягів виробництва, за витратами майбутніх періодів, що враховуються або не враховуються в проектних розрахунках, та поворотними і неповоротними (для прийняття рішень); для планування та контролю рівня витрат – за центрами відповідальності та за місцями виникнення витрат. Крім цього, в ринкових умовах виникатимуть нові об'єкти контролю (як окремої функції управління) і облік повинен надавати інформацію про них, а тому класифікація витрат повинна переглядатися та модернізуватися відповідно до нових завдань часу.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт НАК "Нафтогаз України" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/www/2/nakweb.nsf?Open>
2. Пушкар М.С. Управлінський облік. – Тернопіль: Карт – бланш, 1998. – 163 с.

ПЕРЕВОЗОВА І.В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

КАФКА С.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу